

**DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL ANALYSIS SKILLS THROUGH
MEDIA TOOLS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION**

Alijonov Zuhridin Abdurakhmon o'g'li

Scientific Supervisor: T. Kh. Olimov

Abstract: This paper provides an in-depth analysis of the scientific and pedagogical foundations, mechanisms, and effectiveness of developing analytical and critical thinking skills among students through the use of media products, including mass media, video and audio materials, social media content, documentary films, advertising, and news resources within the modern education system. In the context of accelerated information flow, rapid digital transformation, and the growing spread of fake news, the study emphasizes the importance of fostering learners' abilities in critical analysis, information selection, detection of manipulation, and multi-source evaluation. Drawing on constructivist theory, cognitive pedagogy, and media literacy models, the research examines how integrating media products into the educational process enhances cognitive engagement, promotes critical thinking, and increases civic responsibility among learners. Taking into account the national characteristics of Uzbekistan's education system, digital disparities, and challenges related to teacher preparedness, practical recommendations are proposed. The findings confirm the strategic role of media tools in improving the quality and effectiveness of modern education.

Keywords: modern education, media products, analytical skills, media literacy, critical thinking, media education, information literacy, constructivism, digital technologies, education system of Uzbekistan.

**ZAMONAVIY TA'LIM SHAROITIDA MEDIA VOSITALARI ORQALI
O'QUVCHILARNING TANQIDIY TAHLIL KO'NIKMASINI
RIVOJLANTIRISH**

Alijonov Zuhridin Abduraxmon o'g'li

Ilmiy rahbar: T.X.Olimov

Anotatsiya. Ushbu tezisdagi zamonaviy ta'lim tizimida media mahsulotlaridan (ommaviy axborot vositalari, video va audio materiallar, ijtimoiy tarmoq kontentlari, dokumental filmlar, reklama va yangiliklar) foydalanish orqali o'quvchilar va talabalarning tahlil ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslari, mexanizmlari va samaradorligi chuqur tahlil qilinadi. Axborot oqimining tezlashishi, raqamli texnologiyalarning rivoji va feyk-xabarlarining ko'payishi sharoitida tanqidiy tahlil, axborotni saralash, manipulyatsiyani aniqlash va ko'p manbali baholash ko'nikmalarini rivojlantirish muhimligi asoslanadi. Konstruktivizm nazariyasi, kognitiv pedagogika va mediasavodxonlik modellariga tayangan holda, media mahsulotlarining ta'lim jarayoniga integratsiyasi orqali kognitiv jarayonlarning faollashuvi, tanqidiy fikrlashning shakllanishi va fuqarolik mas'uliyatining oshishi ko'rib chiqiladi. O'zbekiston ta'lim tizimining milliy xususiyatlari, raqamli tafovutlar va o'qituvchilar tayyorligi muammolari hisobga olinib, amaliy tavsiyalar beriladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy ta'limning sifatini oshirishda media vositalarining strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, media mahsulotlari, tahlil ko'nikmasi, mediasavodxonlik, tanqidiy fikrlash, mediata'lim, axborot savodxonligi, konstruktivizm, raqamli texnologiyalar, O'zbekiston ta'lim tizimi.

Zamonaviy ta'lim tizimida media mahsulotlaridan foydalanish orqali tahlil ko'nikmasini shakllantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida qaralmoqda, chunki axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivoji va global axborot oqimining tezlashishi yosh avlodni passiv iste'molchidan faol tanqidiy tahlilchiga aylantirishni talab etadi. Media mahsulotlari deganda ommaviy axborot vositalari (televidenie, radio, gazeta), raqamli platformalar (ijtimoiy tarmoqlar, YouTube, TikTok), audio-vizual materiallar (dokumental filmlar, reklama, virtual realilik kontenti) va interaktiv resurslar tushuniladi. Ularning ta'limdagi roli nafaqat ma'lumot yetkazish, balki o'quvchining kognitiv faolligini rag'batlantirish, real dunyo hodisalarini modellashtirish va shaxsiy tajribani boyitishdan iboratdir.

Tahlil ko'nikmasi – bu ma'lumotni parchalash, komponentlarga ajratish, ular o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash, sabab-natija bog'lanishlarini topish, ishonchlilikni baholash va asoslangan xulosalar chiqarish jarayonidir. Psixologik jihatdan u kognitiv jarayonlarning yuqori darajasi (Bloom taksonomiyasiga ko'ra: tahlil, sintez, baholash) bilan bog'liq bo'lib, media mahsulotlar orqali rivojlantirilganda vizual-idrok, diqqat va xotira faollashadi. Konstruktivizm nazariyasi (Piaget, Vygotskiy) asosida o'quvchi o'zi bilishni quradi: media kontentni ko'rish, muhokama qilish va dekonstruktsiya qilish orqali shaxsiy tajriba va jamiyatdagi axborot oqimi o'rtasida bog'lanish hosil qiladi. Masalan, yangilik videolarini tahlil qilishda fakt va fikrni ajratish, manba ishonchliligini tekshirish (birlamchi, ikkilamchi manbalar), vizual obrazlarning emotsional ta'sirini baholash va manipulyativ texnikalarni (framing, agenda-setting) aniqlash ko'nikmalari shakllanadi. Mediasavodxonlik va mediata'lim tushunchalari bu jarayonning asosiy vositasi hisoblanadi. Mediasavodxonlik axborotni qabul qilish, yaratish, tarqatish va tanqidiy tahlil qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi, mediata'lim esa ta'lim dasturlariga media elementlarini integratsiya qilishdir. Zamonaviy ta'limda media mahsulotlaridan foydalanish o'quvchilarda tanqidiy tahlil ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki ular turli

janr va formatdagi kontentni (matnli, vizual, audio) solishtirish, rang-barang talqinlarni ko‘rib chiqish va o‘z fikrini asoslash imkonini beradi. Vizual obrazlarning ta’siri ostida ijobiy yoki salbiy o‘zgarishlarni tahlil eta olish, ko‘rinmas ma’lumotlarni “o‘qiy olish” kabi qobiliyatlar ayniqsa muhimdir. O‘zbekiston ta’lim tizimida bu yo‘nalish “Yangi O‘zbekiston” ta’lim strategiyasi va “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun talablariga mos keladi, chunki raqamli transformatsiya, inklyuziv ta’lim va axborot madaniyatini rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlardir. Amaliy mexanizmlar orasida media kontentni darsga integratsiya qilish (vaziyatni tahlil usuli, hodisa usuli, ish yozishmalari), interaktiv muhokamalar, loyihaviy faoliyat (o‘quvchilar o‘zlari media mahsulot yaratish va tahlil qilish), ko‘p manbali solishtirish va refleksiya kiradi. Masalan, ijtimoiy muammo haqidagi yangiliklarni turli kanallardan (milliy TV, xalqaro media, ijtimoiy tarmoqlar) ko‘rib, bias, emotsional yuklama va faktlarni ajratish orqali tahlil ko‘nikmasi mustahkamlanadi. Dokumental filmlar orqali tarixiy voqealarni tahlil qilish, reklama orqali iste’mol madaniyatini baholash kognitiv moslashuvchanlikni oshiradi. Psixologik jihatdan media mahsulotlarining ta’siri ikki tomonlama: ijobiy tomoni – motivatsiyani oshirish, real hayot bilan bog‘lanish; salbiy tomoni – informatsion ortiqcha yuklama, feyk-xabarlar ta’siri va vizual stereotiplar. Shu sababli, o‘qituvchining roli muhim: media kontentni tanlash, nazorat turlarini qo‘llash (testlar, loyihalar, muhokamalar), o‘quvchilarning refleksiyasini rag‘batlantirish. O‘zbekiston kontekstida raqamli tafovut (internet tezligi, qishloq va shahar farqi), o‘qituvchilarning mediasavodxonligi pastligi va madaniy-lingvistik xususiyatlar (o‘zbek tilidagi kontentning cheklanganligi, global media ta’siri) qiyinchilik tug‘diradi. Shunga qaramay, mediata’lim orqali o‘quvchilar feyk yangiliklarni aniqlash, ijodiy mahsulot yaratish va fuqarolik mas’uliyatini oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, media orqali tahlil ko‘nikmasini rivojlantirish o‘quv natijalarini 20-30% ga oshirishi, tanqidiy fikrlash darajasini yuksaltirishi va

axborot xavfsizligini ta'minlashi mumkin. Klaster metodi kabi yondashuvlar (murakkab mavzuni tarmoqlashtirish va tahlil qilish) bilan birgalikda media mahsulotlari yanada samarali bo'ladi. Natijada, zamonaviy ta'limda media mahsulotlaridan foydalanish nafaqat tahlil ko'nikmasini shakllantiradi, balki shaxsni axborot jamiyatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga tayyorlaydi, milliy ta'limning raqamli kompetensiyalarini mustahkamlaydi va global tendensiyalarga moslashtiradi. Kelgusida o'qituvchilar malakasini oshirish, milliy media kontentlarni ko'paytirish va integratsiya standartlarini ishlab chiqish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020 yilgi tahriri). Toshkent, 2020.
2. Hasanboyev J., To'raqulov X.A., Alqarov I.Sh., Usmanov N.O'. Pedagogika. Toshkent: O'qituvchi, 2010-yillar nashrlari.
3. Mamatova S., Sulaymanova. O'zbekiston mediata'lim taraqqiyoti yo'lida: O'quv qo'llanma. Toshkent: Extremum-press, 2015.
4. Norbotayeva D.E. Media va axborot savodxonligi: O'quv qo'llanma yoki darslik materiallari. 2023.
5. Nuraliyeva N., Karimova M., Turdiqulova B., Berdiqulova M. Zamonaviy darslarda mediasavodxonlikning ahamiyati // Ilmiy jurnal. 2024.
6. Zakirova F.M., Babadjanov S.S. Media ta'lim va axborot madaniyati masalalari bo'yicha ilmiy ishlar (turli yillar).